

27 september 2022

Onderwerp: Reactie op adviesrapport Raad voor Cultuur – Digitaliseren als kans

Ministerie van OCW
t.a.v. mevrouw Gunay Uslu
Staatssecretaris Cultuur en Media
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

CC:

Ministerie van OCW, directeur-generaal Cultuur en Media, mevrouw B. Wolfensberger
Raad voor Cultuur, voorzitter, mevrouw K. Baele

Geachte mevrouw Uslu,

Als publieke partijen die actief zijn in het digitale domein, zijn wij verheugd dat de Raad voor Cultuur digitalisering als kans ziet voor de culturele en creatieve sector. We denken wel dat dit advies van de Raad niet ver genoeg gaat en niet alle perspectieven op digitalisering belicht en geven in deze reactie graag aan waarom.

Digitalisering is een van de krachtigste middelen om de toegankelijkheid van cultuur te vergroten – onafhankelijk van tijd en plaats en aansluitend op de behoefte van de cultuurliefhebber. De Raad voor Cultuur adviseert onder meer om een meerjarige, strategische digitaliseringsagenda op te stellen. Zo'n agenda is een zinvol instrument om de activiteiten op te richten en met elkaar in verband te brengen. Wij willen graag een actieve bijdrage leveren aan deze toekomstige agenda, gebaseerd op onze ervaringen en inzichten met cultuur in het digitale domein.

In de eerste plaats vragen wij aandacht voor het feit dat het digitale domein een eigen paradigma kent en niet alleen een toevoeging op de fysieke ruimte is. Het is een volwaardige publieke ruimte die, zoals de fysieke publieke ruimte, ook gereguleerd en veilig moet zijn, zoals staatssecretaris Alexandra van Huffelen in haar recente beleidsbrief stelde. PublicSpaces werkt aan die veilige en toegankelijke publieke ruimte online. Digitale vormen van cultuur zijn anders dan en complementair aan analoge cultuuruitingen. Met de Raad pleiten we nadrukkelijk tegen de valse voorstelling dat digitale uitingen fysieke zouden moeten vervangen. Dit doet zowel de fysieke als de digitale uitingen geen recht. Wij zijn echter van mening dat de Raad te weinig heeft onderkend dat digitaal meer kan zijn dan alleen een slap aftreksel van een fysieke cultuuruiting. Met de mogelijkheden van kunstmatige intelligentie en vormen van mixed reality ontstaan nieuwe kansen voor cultuur. Hybride vormen van creatie, promotie, distributie, publieksbereik en –participatie ontstaan waarbij analogoog en digitaal elkaar versterken. Het is van belang om de komende periode te leren deze nieuwe mogelijkheden te gebruiken, om ook straks een volwaardig digitaal cultuuraanbod te kunnen bieden.

Ten tweede zien we dat cultuuruitingen geen eenrichtingsverkeer zijn. Zeker in het digitale domein liggen creatie en hergebruik, makers en gebruikers heel dicht bij elkaar. In aanvulling op het advies van de Raad pleiten we daarom voor een circulair cultuurbegrip. Bijvoorbeeld op het gebied van erfgoedparticipatie, publieksrecensies en inclusiviteit en representatie kunnen digitale middelen een belangrijke bijdrage leveren. Een lineaire creatieketen, zoals de Raad die als basis voor haar advies gebruikt, doet geen recht aan deze creatieve (re)creatiecirkel.

Als ondertekenaars van deze reactie formuleren we op basis van onze visie op een digitaal en participatief cultuurbegrip vier concrete uitgangspunten voor de toekomstige digitaliseringsagenda:

1. Zet creatieve communicatie centraal

Niet alleen de maker van cultuuruitingen is creatief, ook de ontvanger is dat. De optelsom van iemands ervaringen bepaalt hoe deze persoon cultuur ervaart. Cultuuruitingen, in welke vorm dan ook, roepen op tot een creatieve dialoog tussen maker en cultuurliefhebber. Digitale mogelijkheden kunnen die dialoog wederzijds ondersteunen en verrijken, zoals bijvoorbeeld wordt onderzocht binnen de werkgroep Cultuur en Media van de Nederlandse AI Coalitie. Publiek als passieve ontvanger en een lineair cultuurcreatiebegrip doen geen recht aan deze participatieve en inclusieve cultuurbenadering.

2. Deel vanuit de bron

Centrale digitale oplossingen passen vaak bij een beginfase van ontwikkeling. Zo geloven wij niet in een centraal platform, zoals de Raad dat voorstelt. Om op een duurzame manier te ontwikkelen is het belangrijk om alle digitale cultuuruitingen vanuit de bron te delen. De partij die verantwoordelijkheid kan nemen voor de uiting draagt daarbij zorg voor toegang en behoud op langere termijn. Een decentrale en gedistribueerde aanpak als basis voor de digitale transformatie, zoals de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed (OCW) voorstaat, past daarom beter bij een digitale publieke infrastructuur. Dit geldt ook voor de voorziene hubfunctie die juist met een gedeelde architectuur en met een netwerkaanpak zoals in Netwerk Digitaal Erfgoed bereikt kan worden.

3. Borg de (creatieve) autonomie

De bedrijfsvoering van culturele instellingen én van makers is de laatste jaren in grote mate afhankelijk geworden van commerciële bedrijven die niet primair onderhevig zijn aan Europese wet- en regelgeving en zich moeilijk laten controleren. Deze ondernemingen passen bovendien vaak een moderatiebeleid toe dat niet past bij de culturele tradities en normen die we in Nederland hanteren. De culturele sector moet daarom de middelen krijgen om zich los te maken van deze afhankelijkheid en een autonome digitale infrastructuur te creëren. Dit belangrijke uitgangspunt ontbreekt in het advies van de Raad voor Cultuur.

4. Hanteer de netwerkprincipes

Digitalisering maakt ook samenwerking eenvoudiger. Onderdeel van de digitaliseringsagenda zou dan ook zeker het gebruik van een gemeenschappelijke referentiearchitectuur moeten zijn, die bijvoorbeeld aansluit bij de digitaal erfgoed referentie architectuur (DERA) van OCW die al in het erfgoeddomein gerealiseerd is. De door de Raad voor Cultuur voorgestelde vliegwiel functie kan zo

vorm krijgen, zoals nu al in het Netwerk Digitaal Erfgoed en door PublicSpaces gebeurt. De Raad volgt de verdere uitvoering en ontwikkeling van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed met belangstelling en wij gaan er dan ook vanuit dat de Raad de uitgangspunten en resultaten actief verwerkt in komende adviezen van de Raad rondom digitale transformatie.

Wij hopen dat deze uitgangspunten een plaats krijgen in de digitaliseringsagenda voor cultuur en leveren graag een actieve bijdrage aan de inhoud van de agenda.

Effectief aanwezig zijn in het digitale domein vraagt om een grote beweging: van centralistisch naar decentraal en gedistribueerd, van autoritair naar democratisch, van zenden naar praten, van top-down naar samen. Die beweging mogen we niet onderschatten. Cultuur is te belangrijk om niet een volwaardige aanwezigheid in de digitale samenleving na te streven.

Namens de 200 instellingen die zich verenigd hebben in de volgende drie netwerken,

Nederlandse AI Coalitie, Cultuur en Media

PublicSpaces

Netwerk Digitaal Erfgoed